

Temanotat

**Kosovo: Sikkerhetssituasjonen for
etniske serbere**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Arbeids- og inkluderingsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A
Postboks 8108 Dep
N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

This report concerns the security situation for ethnic Serbs in Kosovo. It is mainly based on information from open sources in addition to information obtained by Landinfo through interviews conducted in Kosovo in October 2008 and October 2009.

While the general level of violence remains low in Kosovo, there are clear discrepancies between Kosovo Serb and Kosovo Albanian perceptions of their personal safety. Very few serious ethnically motivated incidents have been reported lately; however there are continuous reports on less serious incidents involving harassment and theft. Also, there is disagreement about whether Serbs enjoy full freedom of movement. Complaints can be forwarded to the police or to Kosovo's Ombudsman, but there is noticeable variation in how citizens perceive the efficiency of these complaint mechanisms. The adopted set of non-discrimination rules has so far been poorly implemented. Many Kosovo Serbs find themselves in a difficult socio-economic situation. There has been only modest Serb return to Kosovo. A brief overview of Kosovo Serbs and their settlements in Kosovo is provided in the introduction.

SAMMENDRAG

Dette temanotatet tar for seg sikkerhetssituasjonen for etniske serbere i Kosovo. Notatet baserer seg på åpne kilder samt samtaler Landinfo hadde i Kosovo høsten 2008 og høsten 2009. Notatet viser til at det generelle voldsnivået i Kosovo er lavt, men at det er klart ulike oppfatninger av trygghet i Kosovo mellom kosovoserbere og kosovoalbanere. I den senere tid har det forekommet svært få alvorlige etnisk motiverte handlinger, men det rapporteres stadig om mindre alvorlige hendelser som trakassering og tyveri. Det er ulike oppfatninger av i hvilken grad kosovoserberne har full bevegelsesfrihet. Det finnes muligheter for klageadgang både til politiet og til ombudsmannen, men det er ulike vurderinger av disse mulighetene. Et ikke-diskrimineringsregelverk er på plass, men implementeringen har vært svak. Mange kosovoserbere har en vanskelig sosioøkonomisk stilling. Kosovoserbiske returtall til Kosovo er lave. Innledningsvis gis det noe kortfattet informasjon om etniske serbere og bosettingen av serbere i Kosovo.

INNHold

1. Innledning	6
2. Den serbiske befolkningen i Kosovo.....	6
2.1 Etniske serbere og serbiske bosettingsmønstre i Kosovo	6
3. Serbiske strukturer	8
4. Det generelle voldsnivået	10
4.1 Generelle forhold.....	10
4.2 Organisert kriminalitet.....	12
4.3 Hendelsene i mars 2004.....	13
5. Undersøkelser knyttet til følelsen av trygghet og oppfatninger av trusler mot familiens sikkerhet	13
6. Sikkerhetshendelser og sikkerhetsforhold.....	14
6.1 Etnisk motivert kriminalitet og interetnisk kriminalitet	14
6.2 Generell beskrivelse og utvikling.....	15
6.3 Omfang og type hendelser	16
6.4 Kriminalitet fra serbisk side	18
6.5 Nord-Mitrovicë/a – nordområdene	18
7. Bevegelsesfrihet	19
7.1 Frykt og bevegelsesfrihet	19
7.2 Ulike oppfatninger.....	19
7.3 De humanitære bussrutene.....	20
8. Underrapportering og oppfølging	21
8.1 Rapportering til politiet	21
8.2 Rapportering til Ombudsmannen.....	22
8.3 Oppfølging.....	22
9. Diskriminering	23
10. Sosioøkonomiske forhold.....	24
11. Retur.....	25
12. Referanser.....	27
13. Vedlegg.....	33
13.1 Etnisk fordeling folketelling 1991	33

13.2	Nord-Kosovo	34
13.3	Mitrovica/Mitrovicë	35

1. INNLEDNING

Kosovos forsamling erklærte Kosovo som selvstendig stat 17. februar 2008. Kosovo er anerkjent av 69 stater. Serbia anerkjenner ikke Kosovo, og uttrykker at ”Kosovo er Serbia”. Flertallsbefolkningen i Kosovo er etniske albanere, mens serberne utgjør den største minoriteten. Serberne har sammen med etniske rom, vært den minoriteten som har vært mest utsatt i perioden etter urolighetene og krigen i Kosovo i 1998-1999.

Kosovoserbernes sikkerhetssituasjon vil være preget av en rekke forhold. Notatet vil derfor ha opplysninger om det generelle volds- og kriminalitetsnivået og følelsen av trygghet og oppfatninger av trusler mot familiens trygghet i Kosovo. Notatet ser på omfanget av sikkerhetshendelser, interetnisk vold og etnisk motivert vold. Kosovoserbernes sikkerhetssituasjon vil også bli preget av gjerninger begått av andre kosovoserbere. Det vil bli fremlagt opplysninger knyttet til serbernes bevegelsesfrihet; endringer og mønstre, i tillegg til opplysninger om hvordan etnisk motiverte hendelser/interetniske hendelser blir rapportert og fulgt opp. Den særegne situasjonen i de nordlige områdene i Kosovo vil også bli forsøkt belyst. Omsider presenteres noe informasjon om diskriminering og den sosioøkonomiske situasjonen for kosovoserberne.

Notatet vil på ingen måte være uttømmende. En kildeliste som følger notatet, vil kunne være et utgangspunkt for videre fordypelse i temaet.

Alle stedsnavnene i Kosovo er i denne rapporten skrevet både på serbisk og albansk.¹

2. DEN SERBISKE BEFOLKNINGEN I KOSOVO

2.1 ETNISKE SERBERE OG SERBISKE BOSETTINGSMØNSTRE I KOSOVO

Serberne er en slavisk folkegruppe. De har serbisk, et slavisk språk, som morsmål. Kunnskap i albansk vil variere, og bare et mindretall vil kunne snakke albansk. Flertallet av serberne er serbisk-ortodokse kristne. Det finnes flere sentrale serbisk-ortodokse klostre og kirker i Kosovo, slik som i Pec/Pejë, Prizren og Gračanica/Gračanicë. Serberne bruker vanligvis betegnelsen Kosovo og Metohija² om Kosovo. Kosovo er betegnelsen på de østlige delene – sletten –, mens Metohija er knyttet til den vestlige delen av Kosovo. Området blir av mange serbere betraktet som den serbiske nasjonens åndelige og kulturelle vugge.

¹ De fleste steder i Kosovo har ulike serbiske og albanske navn. I perioden med serbisk administrasjon ble stedsnavnene på serbisk benyttet internasjonalt. Siden FN tok over administrasjonen av Kosovo i juni 1999, har administrasjonen og noen internasjonale organisasjoner brukt begge navnene. I dette notatet skrives alle stedsnavnene både på albansk og serbisk. Betegnelsen Kosovo blir brukt, da denne er språklig innarbeidet på norsk.

² Metohija betyr kirkeland.

Mønnesland skriver følgende om befolkningsutviklingen i Kosovo fra begynnelsen av 1970-tallet til slutten av 1980-tallet: "Andelen av serbere sank fra 23 % i 1971 til 17 % i 1981 og nærmet seg 10 % på slutten av 80-tallet.³ Grunnet til at serbere reiste fra Kosovo, ble i serbiske media oppgitt å være trakassering og overgrep fra albansk side. Undersøkelser har vist at mye av utvandringen kom av økonomiske årsaker (Mønnesland 2006, s 239). Utover 1990-tallet vokste motsetningene mellom det kosovoalbanske flertallet og serbiske/jugoslaviske myndigheter i Kosovo. Etter NATOs luftkrig mot Jugoslavia og etableringen av FN-administrasjonen i Kosovo, forlot et stort antall serbere Kosovo. Mange av disse er registrert i Serbia som internt fordrevne. FNs Høykommissær for flyktninger (UNHCR) opplyser at det i Serbia var 205 835 internt fordrevne i august 2009 (IMDC 2009, s. 89).⁴ European Stability Initiative (ESI) har på sin side kommet frem til at totalt 65 000 serbere forlot Kosovo etter krigen (ESI 2004, s. 7). Tall fra 2007 viste, ifølge serbiske myndigheter, at etniske serbere utgjorde 75 % av de internt fordrevne, mens rom, ashkaliere og egyptere (RAE) utgjorde 11 % (IMDC 2009, s. 90).⁵

Det finnes ikke fullt ut pålitelige tall på hvor stor den serbiske befolkningen i Kosovo er i dag. Det har ikke vært gjennomført folketelling i landet siden 1981,⁶ men det er planer om å gjennomføre en folketelling i 2011.

Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa, OSSE, har gjennom årene utarbeidet kommuneprofiler for alle kommunene i Kosovo. I kommuneprofilene for 2006 finnes det oversiktlige anslag på størrelsen av de ulike etniske gruppene i den aktuelle kommunen. Disse tallene vil kunne danne et bilde på den serbiske befolkningsstørrelsen i Kosovo. Et samlet overslag basert på OSSEs tall viser at den serbiske befolkningen i Kosovo utgjorde omkring 133 000 per 2006.⁷ Koordineringssenteret for Kosovo, det såkalte Coordination Center for Kosovo (CCK)⁸ har oppgitt at det i 2002 var bosatt ca. 129 000 kosovoserbere i Kosovo (ESI 2004).⁹

Kosovoserberne er bosatt både i ulike enklaver sør for elven Ibër/Ibar og i de nordlige områdene av Kosovo. De nordlige områdene av Kosovo, der kosovoserberne er i flertall, grenser til Serbia. Flertallet av kosovoserberne i sør er bosatt i Gnjilane/Gjilan, Kamenica/Kamenicë, Lipljan/Lipjan, Priština/Prishtinë og Štrpce/Shtërpçë. I hver av disse kommunene bor det mellom 9 og 12 000 kosovoserbere. I Kosovo Polje/Fushë Kosovë, Novo Brdo/Novobërdë, Obilić/Obiliq,

³ Samtidig var det en sterk befolkningsvekst blant albanerne.

⁴ Tallene inkluderer ikke internt fordrevne i Kosovo.

⁵ Informasjon om situasjonen for de internt fordrevne i Serbia kan finnes i to temanotat utarbeidet av Landinfo i august 2009, se www.landinfo.no.

⁶ Det ble holdt en folketelling i 1991, men den ble boikottet av kosovoalbanerne. Vedlagt følger likevel et kart med oversikt over den etniske fordelingen i Kosovo pr. 1991. Det følger også et kart som illustrerer bosettingsmønsteret for kosovoserberne pr. 2005.

⁷ Anslaget er sammensatt av Landinfo.

⁸ CCK er et serbisk myndighetsorgan med ansvar for Kosovo. Organet er underlagt den serbiske regjeringens departement for Kosovo og Metohija.

⁹ Ifølge folketellingen fra 1991 som ble gjennomført under Milosević-regimet, registrerte omkring 194 000 serbere i Kosovo. Anslagene til OSSE/serbiske myndigheter på at dagens antall serbere i Kosovo er omkring 130 000 styrker altså ESI anslag på at rundt 65 000 forlot Kosovo etter krigen.

Orahovac/Rahovec, Peć/Pejë, Vitina/Viti og Vuçitrn/Vushtrri bor det i hver kommune mellom 1 000 og 5 000 kosovoserbere. I de øvrige kommunene sør for Ibër/Ibar bor det mindre enn 1 000 kosovoserbere i hver kommune. Det er ikke registrert kosovoserbiske bosettinger i Dragaš/Dragash, Glogovac/Gllogovc, Kačanik/Kaçanik, Malisevo/Maleshevë, Štimlje/Shtime og Suva Reka/Sukarekë (OSCE 2006). I en artikkel fra det serbiske mediehuset B92 fra oktober 2008 gis det en kort beskrivelse av hverdagslivet i serbiske enklaver (B92 2008a).

Ulike kilder gir forskjellige anslag over hvor mange kosovoserbere som er bosatt i de nordlige områdene av Kosovo. Tall mellom 50 og 65 000 har vært oppgitt.¹⁰

Kommunene Leposavić/Leposaviq, Zubin Potok, Zvečan/Zveçan er i hovedsak befolket av kosovoserbere. Disse tre kommunene samt Nord-Mitrovica/Mitrovicë by,¹¹ som også i hovedsak er befolket av kosovoserbere og direkte forbundet med Zvečan/Zveçan, blir ofte betegnet som de nordlige delene av Kosovo eller Nord-Kosovo.¹²

Anslagene over den serbiske befolkningen i Kosovo viser at flertallet bor sør for Ibër/Ibar. Flyttingen av CCKs hovedkontor til Gračanica/Gračanicë i 2008 kan kanskje ses på som en økt fokusering på enklavene fra regjeringen i Beograd sin side.

3. SERBISKE STRUKTURER

Serbiske myndigheter har opprettet egne politiske og administrative strukturer blant kosovoserberne i Kosovo; de såkalte parallelle strukturene.

United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) har ikke offisielt anerkjent de serbiske strukturene, men stilltiende har de likevel fått utvikle seg. OSSE har i flere rapporter (2003; 2007) redegjort for kosovoserbiske parallelle sikkerhetsstrukturer, administrative strukturer, domstoler, helsetjenester og skoler med informasjon på kommunenivå. International Crisis Group (2009) har senere utgitt oppdatert informasjon samt informasjon om hvilken utvikling som har skjedd.

Parallelle helse- og skoletilbud, sosiale velferdsordninger, lokalt styre og infrastrukturinvesteringer har betydning for kosovoserbernes hverdag i Kosovo. De parallelle strukturene bidrar til sysselsettingen blant kosovoserberne, og doble lønninger har ytterligere bidratt til serbisk bosetting i Kosovo. Det er knyttet

¹⁰ OSSE (2006) gir et anslag på 65 000 fordelt på Nord-Mitrovica/Mitrovicë: 17 000, Leposavić/Leposaviq: 18 000, Zubin Potok: 14 000 og Zvečan/Zveçan: 16 000. Ifølge Crisis Group (2005) er det et totaltall på ca. 50 000, fordelt på Nord-Mitrovicë/Mitrovica: 15 000, Leposavić/Leposaviq: 15 000, Zubin Potok: 10 000 og Zvečan/Zveçan: 10 000. CCK (ESI 2004) oppgir totalt 65 000 fordelt på Nord-Mitrovica/Mitrovicë: 15 000, Leposavić/Leposaviq: 20 000, Zubin Potok: 9 000 og Zvečan/Zveçan: 15 000.

¹¹ Mitrovicë/Mitrovica er navnet på en region, en kommune og en by. I motsetning til Nord-Mitrovica/Mitrovicë by, er kommunen som består av en by og 49 landsbyer, i hovedsak befolket av kosovoalbanere. Det er bare Mitrovicë/Mitrovica by og to landsbyer i kommunen som er etnisk blandet. Mitrovicë/Mitrovica by er todelt. Den nordlige delen av byen er i hovedsak befolket av kosovoserbere, mens den sørlige delen, sør for elven Ibër/Ibar, i hovedsak er befolket av kosovoalbanere.

¹² Vedlagt rapporten følger kart over nord-Kosovo og Mitrovicë/Mitrovica.

usikkerhet til antallet ansatte i de serbiske strukturene. Ifølge opplysninger fra serbiske myndigheter gjengitt i avisen Politika i mars 2009 skal det være 5 200 ansatte i lokal administrasjon, 6 744 helsearbeidere og 4 211 skolelærere (Crisis Group 2009, s. 15).

Ansatte i de serbiske parallellstrukturene i Kosovo har fått doble lønninger, og 50 % tillegg dersom de har bodd i Serbia, men arbeidet i Kosovo. Disse ordningene ble etter hvert sterkt kritisert, og ¹³ Finansdepartementet i Beograd besluttet i desember 2008 at de bonusene som er blitt gitt til kosovoserbere ansatt i offentlig tjeneste i Kosovo, vil bli redusert med 50 % (Crisis Group 2009, s. 16). Den serbiske konstitusjonsdomstolen har 10. august 2010 funnet at disse ekstrautbetalingene er ukonstitusjonelle. Serbiske myndigheter har opplyst at de vil respektere dommen, men samtidig uttalt at en ny form for offentlig hjelp til kosovoserberne må finnes (Collaku 2010).

Det er uklart hvor mye myndighetene i Beograd har anvendt på de serbiske strukturene i Kosovo årlig. Ifølge mediehuset B92 dreide det seg om 440 millioner euro årlig per 2008 (B92 2008b). Grunnet finanskrisen skal utgiftene ha blitt redusert med 36 % i budsjettet for 2009 (IDC 2009, s. 16). På sitt høyeste i 2006-2007 skal Serbia ha overført 500 millioner euro til Kosovo – det meste til lønninger, pensjoner og sosiale ytelser. Crisis Group (2010a, s. 18) antyder at Serbia nå bruker mellom 200 og 230 millioner euro på Kosovo, og at 110 til 130 millioner euro går til de nordlige områdene.

Koordineringssenteret for Kosovo (CCK) ble opprettet i 2001, og kontorer ble etablert flere steder i Kosovo. CCK ble senere del av et eget departement som ble opprettet for Kosovo og Metohija.¹⁴ I 2008 ble CCKs hovedkontor flyttet fra Nord-Mitrovica/Mitrovicë til Gračanica/Graçanicë (Crisis Group 2009, s. 8). Det ble fremsatt flere anklager mot CCK blant annet for korrupsjon, og for favorisering av nord i forhold til fordeling av midler (Crisis Group 2009, s. 6). En representant for CCK viste i 2008 til at senteret skal løse problemer for serberne i Kosovo, samt bistå og assistere de institusjonene som er etablert og underlagt andre departementer (intervju i Gračanica/Graçanicë, 15. oktober 2008).

Kosovoserberne deltar i begrenset grad i lokale og sentrale politiske institusjoner i Kosovo. Nasjonale og lokale valg i Kosovo i november 2007 ble boikottet av nesten alle kosovoserbere. Etter Kosovos uavhengighetserklæring i februar 2008 presset myndighetene i Beograd kosovoserberne til å stanse all deltakelse i Kosovos institusjoner og ikke motta lønninger fra Kosovos myndigheter.¹⁵ I mai 2008 ble det samtidig med valg til nasjonalforsamlingen og kommunestyrene i Serbia gjennomført egne kommunevalg i kosovoserbisk-befolkede kommuner. UNMIK og Kosovos myndigheter erklærte valgene ”ugyldige og ulovlige”, men motarbeidet ikke gjennomføringen av valgene (Southeast European Times 2008).

¹³ Kritikken dreide seg om anklager om uberettigede utbetalinger, og det fremkom bl.a. eksempler på at en og samme person fikk lønnsutbetalinger for flere fulltidsstillinger samtidig.

¹⁴ Departementet er ledet av minister Goran Bogdanović, og Oliver Ivanović er statssekretær. Departementet er styrt av partiet DS, det demokratiske parti, som er under ledelse av Serbias president Boris Tadić.

¹⁵ I en periode tjenestegjorde ikke flertallet av kosovoserbiske Kosovo Police (KP)-tjenestemenn i sør, selv om de fortsatt tjenestegjorde de nordlige områdene, samt Štrpce/Shtërpçë (International Crisis Group 2009, s. 14-15).

Det er blitt etablert parallelle kommuneforsamlinger i de nordlige kommunene samt Mitrovica/Mitrovicë, i tillegg til en rekke forsamlinger i områder i sør befolket av kosovoserbere. Det er også blitt etablert en egen kosovoserbisk parallellforsamling. De serbiske parallellstrukturenes ulike forsamlinger i Kosovo er i hovedsak kontrollert av Democratic Party of Serbia (DSS) og Serbian Radical Party (SRS). De parallelle serbiske kommunene sør for elven Ibër/Ibar har i liten grad hatt kapasitet til å operere i reell forstand (Crisis Group 2009, s. 9).¹⁶ I mai 2010 ble det arrangert serbiske lokalvalg i Nord-Mitrovica/ë og i Novo Brdo/Novobërdë. Selv om valgdeltakelsen var lav, og Serbian Progressive Party (SNS) fikk flest stemmer i nord, er det likevel mulig at de mer moderate partiene under ledelse av DS vil kunne etablere en styringsdyktig koalisjon. DS og SPS fikk flertallet i Novo Brdo/Novobërdë (B92, 2010).

Et mindretall av kosovoserberne deltok i lokalvalgene i Kosovo i november 2009.¹⁷ Det var praktisk talt ingen deltakelse blant kosovoserberne i nord, mens deltakelse i sør var høyere enn ved valget i 2007. Samlet sett var deltakelsen imidlertid markant høyere blant kosovoserberne i 2009 enn ved valget i 2007, og det ble serbisk flertall i fire kommuner i sør (KIPRED 2010, s. 9).¹⁸

Myndighetene i Kosovo har vinteren 2010 annonsert intensjoner om å implementere en plan for integrering av det nordlige Kosovo, fremsatt av International Civilian Office (ICO). Planens målsetting er å integrere kosovoserberne i Prishtinë/Pristina-baserte strukturer og institusjoner. Kosovos forsamling har i denne forbindelse vist til behovet for å garantere Kosovos territoriale integritet. Kosovoserbiske ledere og myndighetene i Beograd har fordømt strategien som en farlig provokasjon, og hevder bl.a. at strategien er i strid FNs sikkerhetsråds resolusjon 1244¹⁹ (UN Security Council 2010a, s. 3 og 4).²⁰

Etter Landinfos mening har regjeringen i Kosovo begrenset myndighet i de serbiske majoritetsområdene i nord. Nordområdene, nord for elven Ibër/Ibar fremstår på mange måter som en de facto del av Serbia.

4. DET GENERELLE VOLDSNIVÅET

4.1 GENERELLE FORHOLD

FN-kontoret for narkotika og kriminalitet opplyser at antallet mord i Kosovo ble redusert med 75 % i perioden 2000 til 2005 (UNODC, dvs. UN Office on Drugs and Crime 2008, s. 39). I løpet av første halvdel av 2008 registrerte politiet i Kosovo 27

¹⁶ International Crisis Group-rapporten fra mai 2009 gir informasjon om det politiske forholdet og maktkampen mellom parallellkommunene og CCK/departementet for Kosovo. Se s. 9 flg.

¹⁷ Valgdeltakelsen var også svært lav blant kosovoalbanerne. Den totale valgdeltakelsen var bare på rundt 40 %.

¹⁸ I rapporten fra KIPRED, s. 10-11, gis detaljerte oversikter over valgdeltakelsen i de fem serbiske flertallskommunene i sør der lokalvalg ble gjennomført i november og desember 2009.

¹⁹ Denne resolusjonen fra 1999 er grunnlaget for FNs administrasjon av Kosovo.

²⁰ Strategien er basert på Plan for Integration of Northern Kosovo fremsatt av International Civilian Office (ICO).

drap, og nedgangen i antall drap fra tidligere år har fortsatt. Kosovos politi viste imidlertid samtidig til at tallene for Kosovo fortsatt er høyere enn før konflikten (New Kosova Report 2008). Crisis Group (2010a, s. 3 og 7) hevder på sin side at Kosovos politi ikke har pålitelig drapsstatistikk,²¹ og anslår, basert på tall fra UNODC, at antallet drap er redusert fra 11,8 pr. 100 000 innbyggere i 2000 til 2,9 i 2005 og mellom 2,6 og 3,2. i 2009. Crisis Group hevder at dette er høyere enn gjennomsnittet både for regionen og for EU. UNODC skriver på sin side at drapstallene for regionen, inkludert Kosovo, er sammenlignbare med vest-Europa og stadig synkende (UNODC 2008, s 39).

Overslag over antallet registrerte og uregistrerte våpen pr. 100 innbyggere viser et tall på 18. Dette er lavere enn de fleste andre land i regionen, men lang lavere enn tilsvarende anslag for Sverige og Finland (UNODC 2008, s. 16) Et separat overslag over ulovlige våpen, viser at Kosovo ligger høyere enn de fleste land i regionen (UNODC 2008, s. 85). EU viste i 2008 til at antallet og tilgangen til lettere våpen og eksplosiver utgjør et meget alvorlig problem. Svært mange private husholdninger har våpen, og det eksisterer ikke noen strategi for innsamling av slike våpen (European Commission 2008, s. 53). I 2009 skriver EU at omfattende eierskap av våpen blant sivilbefolkningen er en alvorlig bekymring. I september 2009 vedtok Kosovo er våpenlov som er i samsvar med relevant EU-lovgivning (European Commission 2009, s. 46).

Det lokale politiet, Kosovo Police (KP)²², hadde pr. august 2009 en styrke på over 7 190 hvorav 10 % er kosovoserbere (U.S. Department of State 2010). I tillegg ble det i 2008/2009 etablert en egen EU politi- og justismisjon, den såkalte EU Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX).²³ EULEX hadde pr. 6. juli 2010 totalt 2 746 ansatte, hvorav 1 633 er internasjonalt ansatte og 1 100 lokalt ansatte utplassert i Kosovo (UN Security Council 2010b, s. 13). Ca. 1 400 internasjonale tjenestemenn vil være knyttet til politisektoren (EULEX, u.å.).²⁴ FNs politistyrke – UNMIK-politiet²⁵ – er redusert til seks personer (UN Security Council 2010b, s.20). Den internasjonale styrken ledet av NATO Kosovo Force (KFOR)²⁶ hadde i slutten av februar 2010 ca. 10 000 soldater i Kosovo (KFOR u.å.). KP fortsetter å overta politioppgaver fra KFOR. KP overtok ansvaret for grensekontrollen mot Albania i april 2010 og sikkerheten ved Gazimestan-monumentet nær Prishtinë/Priština i mars 2010 (UN Security Council 2010b, s. 15). KFOR har planer om å overføre ansvaret for sikkerheten ved de serbiske klostrene til KP (Southeast European Times 2010).

²¹ KP skal heller ikke ha noen pålitelig statistikk mht til hvor mange drap som har resultert i rettsforfølgelse.

²² Nærmere om KP, se hjemmesiden til KP: <http://www.kosovopolice.com/> [lastet ned 10.mai 2010].

²³ EULEX har fått forlenget sitt mandat i ytterligere to år frem til 14. juni 2012. Mer informasjon om EULEX kan finnes på deres hjemmeside <http://www.eulex-kosovo.eu/en/front/> [lastet ned 12.august 2010].

²⁴ Ifølge EULEXs hjemmeside skal misjonen ha et endelig budsjett for totalt 3 200 ansatte, derav 1 950 internasjonalt ansatte og 1 250 lokaltansatte utplassert i Kosovo. <http://www.eulex-kosovo.eu/en/front/> [lastet ned 10. mai 2010].

²⁵ Mer informasjon om UNMIK-politiet kan finnes her: <http://www.unmikonline.org/civpol/>. [lastet ned 10. mai 2010]. UNMIK har trappet ned sitt nærvær i Kosovo etter uavhengighetserklæringen. Pr. 27.10.2008 hadde UNMIK-politiet 1 880 tjenestemenn i Kosovo..

²⁶ Nærmere om KFOR, se hjemmesiden til KFOR: <http://www.nato.int/kfor/>.

UNODC vurderte i 2008 at Kosovo, med sin befolkning på anslagsvis to millioner, antageligvis hadde den høyeste konsentrasjonen av sikkerhetspersonell i verden. Crisis Group (2010, s. 7) på sin side viser til at om en kun ser på antall polititjenestemenn pr. innbygger er tallet marginalt lavere enn i de fleste land i regionen, og mye lavere enn i mange EU-land. Politiets lønninger varierer mellom 320 til 440 euro pr. måned. En budsjettøkning i april 2010 vil innebære i gjennomsnitt en lønnsøkning på 80 euro. Crisis Group anbefaler en moderat økning i størrelsen av politistyrkene i Kosovo, samt at lønnsnivået i det minste bibeholdes.

EU vurderer at Kosovo har sett delvis fremgang i forhold til politiets arbeid. Det grunnleggende regelverket er på plass, og KP har utført ro- og ordensoppgavene på en god måte. Politiet følger opp den vedtatte strategiske planen for 2008-2010. Innenriksdepartementet har opprettet kommunale råd for sikkerhet for å styrke samarbeidet mellom politiet, kommunale myndigheter og lokalbefolkningen. Politiets statistikkarbeid behøver imidlertid oppgradering, og Innenriksdepartementet må intensivere sitt arbeid med å gi EULEX tilgang til nøkkeldatabaser hos politiet slik at EULEX kan gjennomføre etterforskning i samsvar med deres mandat. Kosovo har fortsatt ikke en vitnebeskyttelseslov, men har i 2009 vedtatt en strategi og plan for å håndtere organisert kriminalitet (European Commission 2009, s. 46-47). Tall fra mai 2010 viser at hele 75 % av Kosovos befolkning hadde tillit til KP (UNDP 2010).

Kosovo er, slik Landinfo ser det, rent generelt et sikkert og trygt samfunn for flertallet av befolkningen, og det er tette bånd mellom borgerne.

4.2 ORGANISERT KRIMINALITET

Det er imidlertid fortsatt utfordringer med hensyn til organisert kriminalitet. Dette er et særlig problem i de nordlige områdene og grenseområdene mellom Kosovo og Serbia. EU-kommisjonen opplyser at det har vært begrenset fremskritt i forhold til å takle organisert kriminalitet. En strategi og handlingsplan for å bekjempe organisert kriminalitet ble vedtatt i juli 2009. Kosovo har ikke tilstrekkelig med finansielle midler på dette feltet, ei heller et tilfredsstillende etterretningssystem. Manglende vitnebeskyttelseslov og vitnebeskyttelsesprogram hindrer innsatsen på dette området. EULEX har en sentral rolle i etterforskningen av alvorlige forbrytelser og for å frembringe sikkerhet og beskyttelse for vitnene. Kosovo er både en kilde for og transittområde for organisert kriminalitet. Manglende samarbeid mellom Kosovo og Serbia, samt mellom sentrale myndigheter i Kosovo og strukturene i nord undergraver på en alvorlig måte kampen mot organisert kriminalitet (European Commission 2009, s. 48-49).

Flere skadede personer og omfattende skade på eiendom ble resultatet av urolighetene ved årsskiftet 2008/2009 i Mitrovica/ë (Balkan Insight 2009b). EULEX ga uttrykk for at volden i Kosovos serbiskbefolkede nordområdene i januar 2009 ikke var direkte politisk motivert, men knyttet til kriminalitet. Smugling ble eksplisitt nevnt (Balkan Insight 2009a).²⁷

²⁷ HLC har utarbeidet en rapport om sikkerhetssituasjonen i Mitrovica/ë i perioden 2008 til januar 2009: HLC (2009, 27. mai). *Security situation in Mitrovicë/Mitrovica during the period December 2008 and January 2009*. Pristina: Humanitarian Law Center. Tilgjengelig fra http://www.hlc-rdc.org/uploads/editor/Mitrovica_knj_%20blok.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]

4.3 HENDELSENE I MARS 2004

Urolighetene som fant sted i Kosovo i perioden 17. til 19. mars 2004 preger fortsatt minoritetenes vurderinger og oppfatninger av sikkerheten i Kosovo. Forut for hendelsene hadde sikkerhetssituasjonen i Kosovo blitt bedret. 17. mars 2004 knuste dette bildet, og urolighetene kom som et sjokk på det internasjonale samfunnet, på kosovoalbanerne og på minoritetene. Volden spredte seg raskt. Ifølge tall fra UNMIK var det elleve kosovoalbanere og åtte kosovoserbere blant de i alt 19 døde. Ca. 900 personer ble skadet, deriblant 63 KFOR-soldater, 65 internasjonale polititjenestemenn og 58 lokale polititjenestemenn. Mer enn 4 000 kosovoserbere, ashkaliere, romer og andre minoriteter ble fordrevet fra sine hjem. Det hadde ikke vært så alvorlige uroligheter i Kosovo siden 1999.²⁸

5. UNDERSØKELSER KNYTTET TIL FØLELSEN AV TRYGGHET OG OPPFATNINGER AV TRUSLER MOT FAMILIENS SIKKERHET

FNs utviklingsprogram (UNDP, dvs. UN Development Program) gjennomfører regelmessige undersøkelser i Kosovo om ulike forhold. Ifølge Mytaher Haskuka i UNDP (intervju i Prishtinë/Priština i oktober 2008) er UNDPs rapporter basert på spørreundersøkelser som gjennomføres hver tredje måned. Det er ulike personer i utvalget for hver undersøkelse. Utvalget består av ca. 800 kosovoalbanere, 250 kosovoserbere og 250 personer med minoritetsbakgrunn.²⁹ Det gjennomføres personlige intervjuer. Haskuka viste til at det er viktig å være klar over at undersøkelsene baserer seg på folks oppfatninger av ulike forhold. Disse oppfatningene kan basere seg på erfaringer, men også på informasjon fra TV, aviser, familiemedlemmer, naboer, etc.³⁰ Han mente at spørsmålene i undersøkelsene knyttet til trusselbildet mot familiene, om utvalget føler seg trygge på gaten og om personene i utvalget har tillit til politiet, ville kunne si noe om sikkerhetssituasjonen.

30 % av kosovoserberne, 16 % av andre minoriteter og 20 % av kosovoalbanerne opplyste at de ikke var bekymret og urolige i januar 2010. Tilsvarende tall for september 2009 var 11 %, 8 % og 7 %. Det hadde altså rent generelt vært en positiv utvikling med hensyn til følelsen av uro. Årsakene til uroen var i all hovedsak økonomiske forhold for albanerne og de ikke-serbiske minoritetene, mens det for serberne var knyttet til både trygghet (safety concerns) og økonomiske forhold (UNDP 2010).

²⁸ Mer informasjon om urolighetene kan f.eks finnes hos: Human Rights Watch (2004, juli). *Failure to Protect: Anti-Minority Violence in Kosovo, March 2004*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/reports/2004/kosovo0704/> [lastet ned 10. mai 2010].

²⁹ Det er, ifølge Haskuka, ikke mulig ut fra enkeltundersøkelsene å si noe om situasjon for mindre etniske minoriteter, da utvalget er for lite og feilmarginene er for store. Sammenfattende hel- og halvårsrapporter vil i større grad kunne si noe om dette.

³⁰ Haskuka opplyste bl.a. at det er forskjell i oppfatning blant dem som ser lite eller mye på serbiske tv-nyheter. De som ser ofte, har et mer negativt syn på sikkerhetssituasjonen. Det var også slik at de eldre har et mer negativt syn på situasjonen.

Med hensyn til oppfatninger av trusler mot familiens sikkerhet opplyste 15,4 % av andre minoriteter enn kosovoserberne at de opplevde fattigdom som den største trusselen, mens tilsvarende tall for kosovoalbanerne og kosovoserberne var henholdsvis 23,5 % og 36,5 %. 32,7 % av kosovoserberne sa at de opplevde hovedtrusselen mot familiens sikkerhet å være tyveri, mens tilsvarende tall for kosovoalbanere og andre minoriteter var henholdsvis 18,0 % og 23,1 %. Blant kosovoserberne opplevde videre 22,1 % av de spurte at organisert kriminalitet var den største trusselen mot deres families sikkerhet, mens tilsvarende tall for kosovoalbanere og andre minoriteter var henholdsvis 7,7 % og 15,4 % (UNDP 2010).³¹

Når det gjelder hvilke forhold man mener kan true Kosovos stabilitet, svarer 20,8 % av kosovoserberne forverrede interetniske relasjoner. Tilsvarende tall for kosovoalbanere og andre minoriteter enn kosovoserbere er lavere med hhv. 1,9 % og 1,3 %. Av kosovoserberne svarer videre 48,1 % at arbeidsledighet og fattigdom vil true Kosovos stabilitet, mens tilsvarende tall her er høyere for kosovoalbanere med 67,9 % og for andre minoriteter enn kosovoserbere med 72 %. Disse tallene var i hovedsak samsvarende med tall innhentet i juni og september 2009 (UNDP 2010).

Antallet kosovoserbere som var villige til å arbeide sammen med kosovoalbanere har gått ned til 3 % i april 2010, noe som er det laveste antallet siden målingene startet i desember 2002 (UNDP 2010).

6. SIKKERHETSHENDELSER OG SIKKERHETSFORHOLD

6.1 ETNISK MOTIVERT KRIMINALITET OG INTERETNISK KRIMINALITET

Etnisk motivert kriminalitet er vanskelig å definere. Ulike sentrale aktører/rapporthører i Kosovo vil ha forskjellige oppfatninger og forståelser av hvilke handlinger som kan karakteriseres/defineres som etnisk motiverte. Det er også Landinfos oppfatning at det er ulike grader av bevissthet omkring selve definisjonsspørsmålet blant de sentrale aktørene.³² Det er derfor ikke uproblematisk å innhente informasjon eller rapportere om etnisk motiverte handlinger. Dette innebærer blant annet at det ikke alltid vil være like enkelt å sammenligne opplysninger som gis av ulike aktører. Noen vil definere en handling som etnisk motivert, når det ikke finnes et annet åpenbart motiv bak handlingen, andre når et etnisk motiv kan være et av motivene. Atter andre vil basere definisjonen på om offeret oppfatter overgrepene som etnisk motivert.³³ FN-administrasjonen i Kosovo har definert etnisk motivert kriminalitet slik:

³¹ Det er imidlertid store forskjeller i tallene mellom de seneste undersøkelsene UNDP har gjennomført om årsakene til usikkerheten.

³² Dette baserer seg på opplysninger gitt i samtaler med Landinfo i oktober 2008. Det er imidlertid slik at mange av Landinfos samtalepartnere i Kosovo ikke ønsker å bli sitert offentlig.

³³ Etnisk motivert kriminalitet vil være en type hatkriminalitet. Kosovo politiet har definert hatkriminalitet slik: Hate crime: "any unlawful action designed to frighten, harm, injure, intimidate, or harass an individual in whole or in part because of a bias motivation against the victim's actual or perceived race, religion, ethnic background,

[...] the victim has to belong to a vulnerable community; the offender has to be unknown or belong to a different community than the victim; and the circumstances of the offence have to disclose no likely, ethnically-neutral motive. Under the latter criteria all cases with a clear economic motive (including looting, theft and burglary) or arising from neighbourhood disputes, drunken brawls and similar situations are no longer classified as ethnically motivated (OSCE 2009, s. 10).

Interetnisk kriminalitet er ikke nødvendigvis det samme som etnisk motivert kriminalitet. Ved interetnisk kriminalitet vil gjerningspersonen tilhøre en annen etnisk gruppe enn offeret for ugjerningen, men gjerningen er ikke nødvendigvis etnisk motivert.

6.2 GENERELL BESKRIVELSE OG UTVIKLING

I Europarådets rapport (2010, pkt. 8 og 75) vises det til den økende avstanden mellom kosovoserbere bosatt i nord og sør for Ibër/Ibar. Kosovoserberne i sør er innstilt på å finne en pragmatisk måte å leve med Kosovos myndigheter. Kosovoserbere i sør opplyste at de ikke hadde sikkerhetsmessige problemer og at de har full bevegelsesfrihet. Men selv om det ikke forekommer interetniske hendelser, fortsetter de ulike gruppene å leve separat med liten samhandling.

Med store deler av befolkningen i Kosovo segregert i etnisk homogene samfunn har etnisk vold vært avtagende siden hendelsene i mars 2004. Sikkerhetshendelser finner imidlertid fortsatt sted (UNHCR 2009, s. 10).

Ombudsmannen viste i sin årsrapport for 2007-2008 til at spenningene mellom de albanske og serbiske befolkningsgruppene fortsatt medførte interetniske hendelser, selv om det hadde vært færre slike hendelser i perioden 1. juli 2007 til 30. juni 2008 enn tidligere år (Ombudsperson 2008, s. 38).

Crisis Group (2008a, s. 1) skrev en måned etter uavhengighetserklæringen i februar 2008 at mye hadde gått bra, ”but there is a real risk, [...] that partition will harden at the Ibar River in the north and Kosovo will become another frozen conflict”. I en ny rapport fra september 2008 skrev Crisis Group (2008b) at alvorlig vold var unngått etter uavhengighetserklæringen, men at den rolige overflaten bedrar. Adskillelsen mellom albanske og serbiske områder øker, og muligheten for en enhetlig stat svinner.

EU-kommisjonen er også bekymret for situasjon og uttrykker høsten 2009 at “[t]he security situation remains of concern in the north. The government needs to strengthen its efforts in this respect” (EU Commission 2009). Kosovos myndigheter har, som tidligere nevnt, vinteren 2010 vedtatt en egen strategi for nordområdene for å øke sitt nærvær i området og integrere kosovoserbere i Prishtinë/Pristina-baserte strukturer og institusjoner (UN Security Council 2010).

UNHCR trekker frem at begivenheter etter uavhengighetserklæringen har bidratt til en ytterligere polarisering av den allerede vanskelige situasjonen mellom kosovoalbanere og kosovoserbere. Ifølge UNHCRs observasjoner, sammenholdt med opplysninger fra Kosovo-politiets rapporter, har flertallet av sikkerhetshendelsene

sexual orientation, or disability;” hate incidents: “[...] actions by an individual or group that, while motivated by hate or bias, do not rise to the level of a criminal offence. Se OSCE 2009, s. 9 flg.

med etniske undertoner rammet kosovoserberne bosatt særlig i de mer integrerte områdene (UNHCR 2009, s. 10).

Ifølge U.S. Department of State (2010) var det fortsatt en nedgang i det generelle voldsnivået i løpet av 2009, men spenningen mellom de ulike etniske gruppene var fortsatt høy spesielt i de nordlige delene av Mitrovicë/a.³⁴ EULEX skal i perioden 1. januar til 31. august 2009 ha registrert 116 saker som dreide seg om interetniske forbrytelser, hvorav 86 saker involverte kosovoserbere enten som ofre eller gjerningsmenn. Tilsvarende tall for samme periode foregående år, innhentet av UNMIK, var hhv. 798 og 617 saker.³⁵

FNs generalsekretær rapporterer hver tredje måned til FNs sikkerhetsråd om situasjonen i Kosovo. I rapporten fra april 2010, som dekker perioden 16. desember 2009 til 15. mars 2010, heter det at den generelle sikkerhetssituasjonen fortsatt er relativt stabil, men sårbar. Det har, ifølge rapporten, ikke vært noen økning i antallet sikkerhetshendelser, heller ikke slike som har vært rettet mot minoritetene i Kosovo (UN Security Council 2010a, s. 5).

Ifølge en rapport utgitt i mai 2010 av Crisis Group, heter det at Kosovos rykte om lovløshet på mange måter er overdrevet. Landet har lite voldelig kriminalitet, og interetnisk kriminalitet er sjeldent forekommende. Serberne i mesteparten av Kosovo lever trygt, men rettssystemet er svakt.

I rapporten fra FNs generalsekretær datert juli 2010, og som dekker perioden 16. mars til 15. juli 2010, vises det til at den generelle sikkerhetssituasjonen fortsatt er relativt stabil, men at det fortsatt forekommer sikkerhetsrelaterte hendelser. Det blir videre trukket frem at antallet slike sikkerhetsrelaterte hendelser hadde minket i forhold til forrige rapporteringsperiode (UN Security Council 2010b, s. 4).

6.3 OMFANG OG TYPE HENDELSER

Serbiske kilder Landinfo hadde samtaler med i Gračanica/Graçanicë i oktober 2008 opplyste at hus hadde blitt brent ned og busser hadde blitt steinet, og at dette stadig gjentok seg. Det ble vist til at nesten hver dag ble det på denne måten sendt ut beskjed om at serberne ikke er velkomne. Det ble gitt uttrykk for at store enklaver er sikrere enn små. Kosovoserbere flytter, ifølge en serbisk kilde, imidlertid ikke fra små til store enklaver, selv om det, ifølge kilden, hadde vært en god idé. I oktober 2009 opplyste internasjonale observatører som ikke ønsket å bli sitert i møte med Landinfo at det i Štrpce/Štërpçë forekommer isolerte sikkerhetshendelser, men at det ikke hadde vært noen alvorlige hendelser siden 2005 (møte 14. oktober 2009). Politisjefen ved politistasjonen i Brezovica/ë opplyste at sikkerhetssituasjonen hadde forbedret seg betraktelig de siste årene, og at det ikke hadde vært interetniske hendelser de siste 18 månedene (Ivanovic, møte i Brezovica/ë oktober 2009).

Crisis Group (2010a, s. 3) viser til at grunnet mangelfull statistikk er det ulike offisielle tall på omfanget av interetnisk kriminalitet. Ifølge en politirapport skal det bare være begått 25 slike handlinger i 2009. Påtalemyndigheten derimot har

³⁵ Landinfo vil bemerke at vi ikke er kjent med om prosedyrene for innhenting av disse opplysningene gjør tallene fullt ut sammenlignbare. Det kan også trekkes frem forholdet knyttet til at både EULEX og FN har/har hatt klare myndighetsoppgaver i Kosovo samtidig som de har rapportert om situasjonen.

registrert 280 slike saker i 2009, og i deres registre var det 320 saker fortsatt registrert pr. 1. januar 2009.³⁶ 350 personer ble domfelt for interetnisk kriminalitet i 2009. Dette gjaldt i hovedsak eldre saker. En serbisk polititjenestemann mente at omfanget av interetnisk kriminalitet sannsynligvis er litt høyere, og ofte ikke var etnisk motivert. Politiet i de nordlige områdene har registrert 40 etnisk motiverte kriminelle handlinger i 2009. Crisis Group (2010, s. 19) viser til at dette meget sannsynlig er et altfor lavt tall.³⁷

UNHCR (2009, s. 10 – 11) viser til at de etnisk motiverte hendelsene og truslene som har blitt rapportert, omfatter angrep mot religiøse og kulturelle bygninger/monumenter (i hovedsak serbisk ortodokse), vandalisme, innbrudd, tyverier, plyndring, ulovlig okkupasjon av eiendom og overfall. Voldshandlinger og mishandling mot minoritetene og deres eiendom fortsetter å være et alvorlig problem etter uavhengighetserklæringen. Medlemmene av minoritetsgruppene er fortsatt ofre for fysiske og psykiske overfall og trusler, brannstifting, steining, trakassering og plyndring.³⁸ UNHCR viser også til at drap har funnet sted.. På forespørsel fra Landinfo har UNHCR i Kosovo opplyst at et eldre ektepar ble drept i Gjilan/Gnjilane i august 2009. UNHCR er ikke kjent med status i noen relatert straffesak, og så langt de er kjent med er det ikke blitt avklart i en rettssak om drapene var etnisk motivert. Det vises til at drapene ble ansett for å være etnisk motivert blant noen i den kosovoserbiske minoriteten (UNHCR Pristina, e-post mai 2010).

FNs generalsekretær opplyser i sin rapport fra april 2010 at to eksplosjoner fant sted i det nordlige Kosovo i hhv. desember 2009 og januar 2010. Eksplosjonene ødela serbisk eiendom. I januar og februar 2010 ble to døde kosovoserbere, med tydelige tegn på vold, funnet i hhv. Zvečan/Zvečan og utkanten Gračanica/Graçanicë. Det vises også til knusing av vinduer i huset til en kosovoserbisk returnert familie i Klinë/a, angrep mot en humanitær buss med 50 kosovoserbere ved passering av den albanske landsbyen Runik/Rdnik i Skenderaj/Srbica kommune, overfall på en returnert kosovoserber i landsbyen Zallq/Žac i Istog/Istok kommune, vandalisering av kisten til en kosovoserber som var den første som ble gravlagt på den ortodokse kirkegården i Gjilan/Gnjilane siden 1999, samt overfall på en eldre kosovoserbisk mann i sitt hjem i Čaglavica/Caglavicë. Alle episodene fant sted i februar og mars 2010 (UN Security Council 2010a, s. 4 og 5). I rapporten fra FNs generalsekretær datert juli 2010 trekkes det frem at det fortsatt forekommer angrep mot returnert kosovoserbere i landsbyen Zallq/Žac i Istog/Istok kommune samt flere eksplosjoner i Nord-Kosovo som medførte materielle skader på politi og privat eiendom. En kosovoserber ble overfalt i Novobërdë/Novo Brdo i mars 2010, og i det vestlige Kosovo kastet to kosovoalbanere stein mot de humanitære busstransporten for kosovoserbere. I forbindelse med det serbiske lokalvalget i Nord-Mitrovicë/a i mai 2010 kom det til konfrontasjoner med steinkasting mellom kosovoserbere og kosovoalbanere, og i juni ble en gruppe kosovoserbere overfalt av kosovoalbanere langs elven Ibër/Ibar. I forbindelse med at myndighetene i Prishtinë/Priština innviet et sivilt servicekontor i Bosnjak Mahalla i Nord-Mitrovicë/a i juli 2010 ble det

³⁶ Noen av disse sakene var dog fra så langt tilbake i tid som 2004.

³⁷ Landinfo vil anta at ofrene for disse handlingene ikke bare var kosovoserbere, men også kosovoalbanere og bosnjaker bosatt i de nordlige områdene.

³⁸ Landinfo er usikker på UNHCRs kildegrunnlag for disse opplysningene.

protester. En bosnjak ble drept og 12 andre såret i en eksplosjon i tilknytning til disse protestene (UN Security Council 2010b, s. 4 og 5).

6.4 KRIMINALITET FRA SERBISK SIDE

Kosovoserberne kan ikke bare bli utsatt for etnisk motivert kriminalitet og interetnisk vold, men også kriminalitet fra andre kosovoserbere. Crisis Group (2010b, s. 10) viser til at "[...]d]issent is rarely tolerated in the North". Det trekkes frem at personer som skulle forberede Kosovo-valgene i nord, ble trakassert og sluttet med denne aktiviteten. I juli 2010 ble en serbisk representant i Kosovos parlament skutt og såret utenfor sitt hjem i Nord-Mitrovicë/a. Selv om sentrale institusjoner fra Prishtinë/Priština nesten ikke er tilstede i nord, har nordområdene også en viss grad av autonomi fra myndighetene i Beograd, og mange anser området for å være en gråsoner hvor illegal aktivitet, særlig smugling, har gode vilkår (Crisis Group 2010b, s. 10).

6.5 NORD-MITROVICË/A – NORDOMRÅDENE

FNs generalsekretær understreker at til tross for at den generelle sikkerhetssituasjonen forsetter å være relativt stabil, så kan ikke potensialet for sårbarhet og ustabilitet i det nordlige Kosovo undervurderes (UN Security Council 2010b, s. 9).

Europarådet viser til at kosovoserberne i nord fortsatt tror at Kosovos status er et åpent spørsmål (European Council 2010, pkt. 75), og ifølge Crisis Group (2010b, s. i) har nordområdene ikke vært under effektiv myndighetsutøvelse fra Prishtinë/Priština på to tiår. "Serbia still runs municipalities, courts, police, customs and public services, and the EU Rule of Law Mission (EULEX) has been unable to deploy more than a token presence there" (Crisis Group 2010b, s. i).

Mange forsøk på å knytte nordområdene til institusjoner i Prishtinë/Priština har mislykkes på en voldelig måte, senest demonstrasjonene i forbindelse med åpningen av et sivilt servicekontor i Mitrovica/ë i juli 2010 som endte med en død og elleve skadede. Videre skjød, som nevnt ovenfor, en ukjent gjerningsmann ned og skadet den eneste nordlig-baserte kosovoserbiske parlamentariker i samme måned (Crisis Group 2010b, s. 10).

Sommeren 2010 ble det gjennomført oppbygging av både kosovoalbanske og kosovoserbiske hus i bydelen Kroi i Vitakut/Brđjani i Nord-Mitrovicë/a uten at det kom til uroligheter slik tilfellet har vært tidligere (UN Security Council 2010b, s. 4).

FNs generalsekretær viser til at situasjonen i det nordlige Kosovo fortsatt er "[...] politically delicate [...]" (UN Security Council 2010b, s. 3).

Crisis Group (2010a, s. 19) opplyser at selv Nord-Mitrovica/ë er relativt trygt sammenlignet med byområder i mange i-land.

7. BEVEGELSESFRIHET

7.1 FRYKT OG BEVEGELSESFRIHET

Samtalepartnerne Landinfo møtte i Kosovo i oktober 2008 og oktober 2009 hadde ulike oppfatninger omkring bevegelsesfriheten for serberne sør for Ibër/Ibar. Mange viste til forbedringer, noen hevdet at bevegelsesfrihet for denne gruppen ikke var noe problem, mens andre opplyste hvordan bevegelsesfriheten er begrenset i tilknytning til enkelte områder/enklaver.

Serbiske samtalepartnere viste til hvordan enkeltpersoners bevegelsesmønstre er knyttet til deres oppfatning av frykt. Denne frykten er basert på mange forhold. Den baserer seg både egne og andres opplevelser og erfaringer. Den baserer seg på forhold knyttet til hendelser under krigen i 1998/1999, til forhold rett etter krigen, urolighetene i 2004, men også til hendelser i den seneste tid.

Slik Landinfo ser det er bevegelsesfriheten gradvis blitt bedret for kosovoserberne. Bevegelsesfriheten vil imidlertid variere fra sted til sted og for person til person.

7.2 ULIKE OPPFATNINGER

En serbisk politiker opplyste i intervju med Landinfo i oktober 2008 at mange serbere ble drept etter 1999, men at ingen er blitt pågrepet og rettsforfulgt for dette. Så kom hendelsene i 2004. Dette har medført mistillit til både KFOR og Kosovos politi. Kosovoserberne har lært seg hvor man kan bevege seg og hvor man kan bo. De er mer forsiktige, og er blitt vant til situasjonen. Kosovoserberne hører historier om hvor det er utrygt, og unngår steder der de ikke anser seg for trygge. De vurderer nøye hvor de snakker åpenlyst serbisk og hvilke bilskilt som benyttes.³⁹ Kilden mente at den serbiske befolkningsgruppen har begrenset bevegelsesfrihet.

Humanitarian Law Center (HLC) har skrevet at det har ikke vært noen nevneverdige forandringer i kosovoserbernes situasjon etter uavhengigheten. Men serberne følte seg generelt mer usikre, og noen steder ble det også opplyst at situasjonen hadde forverret seg.⁴⁰ HLC mener at regjeringen i Serbia har stor innflytelse på den frykten som kosovoserberne føler, når de insisterer på parallelle institusjoner og på at kosovoserberne ikke skal delta i det politiske livet i Kosovo (HLC 2008a).⁴¹

Lederen for Kosovokontoret til HLC, Bekim Blakaj, opplyste i intervju med Landinfo i oktober 2008 at bevegelsesfriheten er blitt forbedret, men at situasjonen ikke er lik alle steder i Kosovo. I de vestlige områdene er det ikke så stor bevegelsesfrihet. Blakaj mente at dette hadde sammenheng med erfaringene fra krigen i disse områdene i 1998-1999.⁴²

³⁹ Da det bor mange etniske albanere i Vranje-området i Sør-Serbia, er det mange kosovoserbere som benytter bilskilt fra dette området. Skiltene gir en viss sikkerhet i Kosovo, da mange vil tro at føreren er albaner fra Serbia, og skiltene kan selvfølgelig brukes i Serbia. Samtidig kan det være problematisk å anvende Kosovo-skilte i serbiskbefolkede områder, spesielt i Nord-Kosovo.

⁴⁰ Dette gjelder Vidanje/Vide i Klina/Klinë.

⁴¹ Landinfo vil bemerke at det er blitt trukket frem at formålet med denne rapporten langt på vei var å se på mulighetene for integrasjon.

⁴² Omfattende drap og fordrivelser fant sted i de vestlige områdene av Kosovo under krigen i 1998-1999.

Kontakten mellom kosovoserbere og kosovoalbanere varierer, ifølge Blakaj. I forretningslivet går samarbeidet veldig bra.⁴³ I de østlige delene av Kosovo er kontakten og samarbeidet bedre enn i vest, der det er svært små enklaver. Flere og flere kosovoserbere oppsøker helsevesenet underlagt Kosovos myndigheter.⁴⁴ Det er også kosovoserbere ansatt i dette helsevesenet. Det er imidlertid ulik praksis forskjellige steder i Kosovo bl.a. avhengig av hvilket tilbud som finnes i det parallelle systemet.

En sentralt plassert internasjonal observatør som Landinfo hadde samtale med i Kosovo høsten 2008, bekreftet inntrykket av økt segregering etter Kosovos uavhengighet. Serberne både i nord og sør er under sterk påvirkning fra Beograd.

Helsinkikomiteen i Serbia viste derimot til at kontakt med naboer, og samarbeid med albanske forretningsdrivende, handleturer og bruk av kosovoalbanske nødhjelpshelsetjenester snarere er regelen enn unntaket, og at kosovoserberne vanligvis blir godt behandlet (Helsinki Committee for Human Rights in Serbia 2008).

En internasjonal observatør Landinfo hadde samtaler med i Kosovo i oktober 2009 viste til at bevegelsesfriheten hadde økt, men at kosovoserbere fra Štrpce/Shtrëpcë ikke dro til Peć/Pejë eller Gjakovë/Djakove-regionen. Hovedveiene til Skopje og Prishtinë/Priština ble imidlertid benyttet. Han opplyste videre at serbisk høres i Ferizaj/Urosevac.

I Europarådets rapport (2010, s. 17 flg.), som tidligere vist, opplyste kosovoserbere i sør at de ikke hadde sikkerhetsmessige problemer og at de har full bevegelsesfrihet.

I Ombudsmannens nyeste årsrapport (2010, s. 35) vises det til at bevegelsesfriheten for etniske serbere er blitt forbedret i de seneste årene. Forbedringene er særlig merkbare i regionene Prishtinë/Priština og Gjilan/Gnjilane og store deler av Prizren, mens det samme ikke kan sies om regionene Mitrovicë/a og Pejë/Peć med kommunene Gjakovë/Djakovica og Klinë/Klina, Decan/Dečani samt Suhareke/Suva Reka i Prizren-regionen. Det trekkes frem at etniske serbere som er bosatt i de nordlige områdene, ikke kan fritt bevege seg sør for Ibër/Ibar.

7.3 DE HUMANITÆRE BUSSRUTENE

Det har allerede fra 1999 vært organisert humanitære bussruter i Kosovo. Tilbudet er for alle minoritetsgrupper, men er særlig rettet mot kosovoserberne.⁴⁵ Transportdepartementet er ansvarlig for disse rutene, og finansieringen går over Kosovos ordinære budsjett. Bussrutene letter tilgangen til innkjøp, helse, utdanning og sosialhjelp, samt til ulike kommunale og sentrale institusjoner. Rutene åpner også for muligheter til å besøke venner og familie, tilgang til arbeid og til religiøse steder.

⁴³ Flere samtalepartnere påpekte dette, og det er flere rapporter om et godt samarbeid mellom kosovoserbere og kosovoalbanere knyttet til smugling i nord.

⁴⁴ HLC skriver i sin rapport fra 2008 at kosovoserbere skal ha vært ansatt ved poliklinikker i Kosovo Polje/Fushë Kosovë men at de serbiske ansatte i denne institusjonen ikke gikk tilbake til arbeidet etter uavhengighetserklæringen.

⁴⁵ Det er også et tilbud om humanitær transport for kosovoalbanske bosettinger i nord. OSSEs rapport om bussrutene har informasjon om hver enkelt linje og stoppesteder. Tilbudet ble opprettet i 1999, og ble drevet av UNHCR frem til UNMIK overtok driften i 2001. Myndighetene i Kosovo tok over ansvaret for tilbudet i 2007.

Tilbudet har, ifølge OSSE, vært en suksess også etter uavhengighetserklæringen. Mange benytter seg av tilbudet, servicenivået er tilfredsstillende og passasjerene er fornøyde. Bussrutene har til sammen flere titalls tusen passasjerer hver måned.⁴⁶ Rutene er imidlertid nå blitt lagt ut på anbud, og flere busselskap har drevet rutene. Dette har medført manglende oppfølging av de sentrale retningslinjene og manglende kontroll og innsyn (OSCE 2008c). Bussrutene er fortsatt en sentral tjeneste for kosovoserberne. En internasjonal observatør trakk frem i møte med Landinfo høsten 2008 at de humanitære bussrutene er et tilbud til minoritetene, men at det i stedet for å bidra til integrasjon, bidrar til fysisk segregering.

8. UNDERRAPPORTERING OG OPPFØLGING

8.1 RAPPORTERING TIL POLITIET

Flere sentrale internasjonale aktører som Landinfo hadde samtaler med i Kosovo både i 2008 og 2009, mente at mange etnisk motiverte hendelser ikke blir rapportert til politiet fordi politiet ikke følger opp de innrapporteringene de faktisk mottar. Jo færre anmeldelser som etterforskes, desto færre innrapporteringer mottas. På denne måten oppstår det en ond sirkel.

OSSE har likeledes vist til at trusler, frykt og mistillit til effektiviteten i politietterforskninger leder til at hendelser ikke blir rapportert (OSCE 2008d).

En serbisk politiker hjemmehørende i de østlige områdene av Kosovo fortalte Landinfo i oktober 2008 at kosovoserberne rapporterer om den vanskelige situasjonen til alle – til KP og til OSSE –, men selv om det ble gjennomført møter med politiet og KFOR ga det aldri noen resultater. Vedkommende mente at kosovoserberne ville fortsette å rapportere til KP uansett om de stoler på dem eller ei; det finnes jo intet alternativ om man utsettes for tyveri og vil ha noe tilbake.

Politiet i Gračanica/Gračanicë opplyste i møte med Landinfo, at kosovoserbere rapporterer kriminelle forhold til politiet, og at de har fortsatt med dette etter uavhengighetserklæringen. Det ble opplyst at forholdet til lokalbefolkningen var godt, men ikke perfekt. Crisis Group (2010a, s. 3) viser på sin side til at kriminalitet generelt er underrapportert i Kosovo da mange frykter politiet og ikke ønsker å involvere politiet om det lar seg gjøre. Kilden til Crisis Group er imidlertid også fra en polititjenestemann fra Prishtinë/Priština.

En internasjonal observatør formidlet informasjon til Landinfo høsten 2008 om at politiet i Kosovo ikke gir sine tjenestefolk kurs i serbisk. Det er mange unge tjenestefolk i KP, og svært mange unge kosovoalbanere kan ikke serbisk, slik at serbiskkunnskapene i politiet er dårlige.

I januar 2009 ble det etablert en etnisk blandet politienhet i det nordlige Mitrovica/ë. Enheten har både et ansvar i forhold til patruljering og etterforskning. Dette har medført en reduksjon i kriminalitet i området (EU Commission 2009, s. 47). Crisis

⁴⁶ Tallene for mars og april 2008 viste 27 000 passasjerer i måneden.

Group på sin side sier at de nordlige områdene i Kosovo ikke har noe aktivt politi, med unntak av det ineffektive Kosovo politiet (KP) og sivilkledde polititjenestemenn fra Innenriksdepartementet i Beograd (MUP). Videre opplyses det at

[s]ince the KP does not cooperate with parallel institutions, law enforcement is difficult, and compliance in most cases depends on good will. The undercover MUP officers are mostly idle or focused on intelligence work and neither pursue criminals nor enforce local laws (Crisis Group 2010b, s. 10).

8.2 RAPPORTERING TIL OMBUDSMANNEN

Ombudsmannen har hovedkontor i Prishtinë/Priština og flere regionale kontor i hele Kosovo.

To serbiske politikere Landinfo hadde samtale med i 2008, mente at Ombudsmannsinstitusjonen var helt irrelevant etter at det ikke lenger var internasjonalt ansatte i institusjonen. En sentralt plassert internasjonal observatør som Landinfo hadde samtale med i Kosovo høsten 2008, mente imidlertid at kosovoserberne hadde tillit til Ombudsmannen. OSSE (2009, s. 15) påpeker at situasjonen etter selvstendighetserklæring i 2008 har hatt betydning i forhold til kosovoserbernes tillit til Ombudsmannen. Undersøkelser viser at andre grupper er mer fornøyde med Ombudsmannen enn kosovoserberne.

Andelen klager til Ombudsmannen fra minoritetene var høy til og med 2007; på rundt 25 %. Deretter har det vært en nedgang i andelen klager, til 13 % fra minoritetene, herav 9 % fra kosovoserberne i 2008/2009. I samme periode var det også en generell nedgang i antall klager til ombudsmannen (OSCE 2009, s. 14). Ombudsmannen viser i sin siste årsrapport til at serbere utgjorde 5 % av dem som leverte klager, og 9 % av dem hvis klager ble etterforsket i 2009 (Ombudsperson 2010, s. 83).

8.3 OPPFØLGING

Selv om statistikk utarbeidet av KP viser at det er registrert 82 potensielt etniske motiverte hendelser fra februar 2008 til mai 2009, er det vanskelig å få informasjon om rettsforfølgningen i disse sakene. Domstolene fører ikke registre over etnisk bakgrunn eller etniske motiverte hendelser. EULEX har utplassert to interetniske etterforskere per region for å lære opp og gi råd til politiet. Europarådet har et prosjekt for etablering av et såkalt Case Management Information System som vil muliggjøre oppfølging av etniske motiverte saker under forutsetning av at politiet, påtalemyndighet og domstolene kan dele informasjon og ha samme klassifisering (OSCE 2009, s.10).

Kosovos straffelov har bestemmelser som regulerer handlinger som er etnisk motivert. Spredning av hat bl.a. basert på etnisitet er straffbart, og strafferammen skjerpes dersom handlingen er systematisk eller gjerningspersonen utnytter sin offentlige posisjon eller forårsaker vold, jf. art. 115. Det skal idømmes minimum ti års fengsel dersom noen har begått drap grunnet rasemessige, nasjonale eller religiøse grunner, jf. art. 147. Videre er strafferammen skjerpet dersom en person begår ødeleggelse av annen manns eiendom grunnet for eksempel etnisitet, jf. art. 260 (Criminal Code of Kosovo 2003).

I mange saker knyttet til etniske motiverte hendelser har påtalemyndighetene i stor grad basert seg på vitnebevisførsel. Erfaringsmessig har endring av vitneførsel og manglende samarbeid undergravet straffefølgelsen. Selv om både domstoler og påtalemyndighet opplyser at de alltid gir etnisk motiverte handlinger topp prioritet, er det ofte at etnisk motivasjon ikke er blitt vurdert. Manglende vurdering av etnisk motiv, har medført en trend der straffeutmålingen ikke har stått i samsvar med det straffbare forholdets alvorlighetsgrad. Dette er bl.a. tilfellet for sakene fra urolighetene i 2004. I tillegg bidrar mangelen på et fungerende rettssystem i de nordlige kommunene rent generelt til fravær av rettsfølgelse (OSCE 2009, s. 10 flg).

Det er lovregulert at det skal være 15 prosents representasjon fra minoritetssamfunnene i det juridiske systemet i Kosovo, herunder åtte prosent kosovoserbere. Tall fra OSSE viste at minoritetsrepresentasjonen var henholdsvis 11,4 % og 7.7 % i domstolene og påtalemyndigheten. Av 294 dommere var 15 kosovoserbere, og av 91 offentlige anklagere var to kosovoserbere. Kosovos rettssystem er tidvis forhindret fra å rekruttere kandidater fra minoritetsgruppene fordi søknader fra kvalifiserte personer uteblir. OSSE mener at det er nødvendig med ytterligere innsats for å bygge tillit til domstolsvesenet som minoritetsbefolkningen er lite fornøyd med (OSCE 2009, s. 13).

OSSE har i 2008 gjennomført undersøkelser av utfallene i tre typer saker som er blitt behandlet for retten for kosovoalbanere og personer tilhørende minoritetene i Kosovo. Sakene som ble undersøkt, var knyttet til våpenbesittelse, tyveri og forstyrrelse av offentlig ro og orden. Rapporten viser at det ikke er noen klar tendens med hensyn til forskjellsbehandling av en spesiell etnisk gruppe i forbindelse med behandlingen av nevnte saker for domstolene (OSCE 2008a).

9. DISKRIMINERING

Ombudsmannen skrev i 2008 at diskriminering var så utbredt i Kosovo at de fleste ikke relaterer sin situasjon til faktisk diskriminering som de kan klage på, da de er så vant til å oppleve slike situasjoner. Kosovoserbere hevder at de møter etnisk diskriminering på alle hverdagens områder; arbeidslivet, helse, utdanning, retten til eiendom, retten til effektiv og rettferdig etterforskning og rettsfølgelse. Kosovoserbere trekker også frem at de er ekskludert fra privatiseringsprosessene av sosialt eide foretak der de arbeidet før 1999 (Ombudsperson 2008, s. 69). Ombudsmannen viser også i sin nyeste årsrapport til at det eksisterer et godt rettslig fundament for å hindre diskriminering, men at anti-diskrimineringsloven⁴⁷ i praksis ikke blir implementert på en fullgod og effektiv måte. Regelverket har kun vært anvendt i to saker i lavere rettsinstanser. Til tross for diverse tiltak fra myndighetenes side er bevisstheten omkring regelverket begrenset (Ombudsperson 2010, s. 19).

⁴⁷ [Anti-Discrimination Law] (2004, 19. februar). *Anti-Discrimination Law. Law No. 2004/3*. Pristina: Assembly of Kosovo. Tilgjengelig fra http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/02english/E2004regs/RE2004_32_ALE2004_03.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]

En undersøkelse fra april 2010 viser at 12 % av kosovoserbere og 7 % av kosovoalbanere opplyser at de har vært i en situasjon de siste seks månedene hvor de har opplevd diskriminering. Kosovoserberne opplyser at de tre sentrale institusjonene som er ansvarlig for diskrimineringen er sentrale myndigheter, KP og offentlig eide foretak. De viser videre til at grunnen for diskrimineringen er knyttet til etnisitet, språk og alder (UNDP 2010, s. 6 og 7).

HLC (2008a) hevder at minoritetsrettigheter brytes daglig. Kosovos institusjoner har ikke satt inn de nødvendige tiltakene for å forhindre brudd på fundamentale rettigheter.

Både albansk og serbisk er offisielle språk i Kosovo. Implementeringen av språklovgivningen blir forhindret grunnet manglende ressurser, offentlig informasjon og overvåking. Oversettelses- og tolkekapasiteten er på tilbakegang, og manglende opplæring i de offisielle språkene setter eksistensen av en tospråklig offentlig administrasjon i fare. Kosovoserbiske elever blir undervist ifølge serbiske skoleplaner, og får ingen undervisning i albansk. Kosovoalbanske elever får på sin side ikke undervisning i serbisk (OSCE 2009, s. 28 og 51).

Det er en utfordring å få tilfredsstillende minoritetsrepresentasjon i kommunal forvaltning, sentralforvaltningen og hos domstolene og påtalemyndigheten. I Kosovos forsamling er det en egen komité som skal ivareta interessene til minoritetene og de returnerte, og det er oppnådd visse fremskritt i forhold til samarbeidet med departementene. Det er imidlertid en utfordring at de serbiske representantene i liten grad representerer den kosovoserbiske befolkningen grunnet den serbiske boikotten av Kosovos institusjoner. I alle kommuner er det etablert minoritetsråd for beskyttelse og representasjon av minoritetens interesser, men deres arbeidsinnsats blir generelt vurdert som svak. I 23 av 33 kommuner er det etablert kommunale sikkerhetsråd for minoritetene, selv om god representasjon ikke alltid forekommer (OSCE, s. 43 flg.).⁴⁸

Ved statsministerens kontor ble det i februar 2008 etablert et eget minoritetskontor. Kontoret skal koordinere og implementere lovgivning i forhold til minoritetene. Det er også blitt etablert et konsultativt råd innen presidentens kabinett som har anledning til å kommentere lovforslag og politiske initiativ. Det er imidlertid uklarheter med hensyn til rådets myndighet. Det er også et eget departement for minoriteter og retur (HLC 2008b).

10. SOSIOØKONOMISKE FORHOLD

Humanitarian Law Center viser til at det største problemet for alle etniske grupper i Kosovo er manglende arbeidsmuligheter. Minoritetene er ikke ansatt i lokale og sentrale offentlige institusjoner eller foretak i samsvar med deres befolkningsmessige andel. Manglende kjennskap til albansk har også betydning (HLC 2008a).

⁴⁸ I mange kommuner er det også på frivillig basis opprettet stilling for kommunal minoritetstjenestemann, og kommunal returtenestemann samt kommunal arbeidsgruppe for retur

En sentralt plassert internasjonal observatør viste under samtale med Landinfo til at situasjonen for minoritetene i Kosovo er nært knyttet til den økonomiske situasjonen og den store arbeidsledigheten. Staten er den største arbeidsgiveren, men det er et problem at minoritetene ofte kun får stillinger på lavere nivå.

En serbisk representant for Ombudsmannen opplyste i intervju med Landinfo i oktober 2008, at kosovoserberne i hovedsak lever av penger formidlet gjennom de parallelle strukturene; lønn, sosial hjelp og pensjon i tillegg til humanitær hjelp og jordbruk. Kosovoserberne benytter serbisk post- og telefonvesen. Kosovoserbere som lever som internt fordrevne i Kosovo, har ofte en svært vanskelig sosioøkonomisk situasjon, slik tilfellet er for dem som lever i containerleiren i Gračanica/Gračanicë. Ifølge en serbisk NGO som Landinfo hadde samtale med i Kosovo, får de 36 familiene som er bosatt i leiren, kun minimal hjelp fra den serbiske regjeringen.⁴⁹

Helsinkikomiteen i Serbia viser til at det største problemet for kosovoserberne som bor i enklavene ikke er sikkerhet, bevegelsesfrihet eller tilgang til offentlige tjenester, men arbeidsledighet, retur, beskyttelse og bruk av privat eiendom, utdanning for barna, helsetjenester og effektiv implementering av lover (Helsinki Committee for Human Rights in Serbia 2008).

11. RETUR

Antallet frivillig returnerte kan sees på som indikator på de fordrevnes⁵⁰ oppfatning av sikkerhetssituasjonen. Antallet returnerte har vært lavt. I den grad det er vedtatt kommunale returstrategier er de ikke fullstendig implementert. Råd og støtte fra sentrale myndigheter er ikke tilstrekkelig og finansielle ressurser er begrenset, og regjeringen har ikke klart å implementere strategien for reintegrering av tilbakevendte personer på en tilfredsstillende måte (EU Commission 2009, s. 19).

Tall fra Høykommissæren for flyktninger (UNHCR) viser at 439 serbere returnerte frivillig til Kosovo i løpet av 2009. Tilsvarende tall for hele 2008 og 2007 var henholdsvis 231 og 585 returnerte serbere.⁵¹ Til og med mai 2010 har 207 serbere returnert til Kosovo (UNHCR 2010).

OSSE viser til at det rettslige og politiske rammeverket for frivillig retur tilfredsstillende internasjonale standarder. Det politiske rammeverket vedtatt av Kosovos regjering i 2006 bygger på FN's "Guiding Principles on Internal Displacement"⁵². Retten er også innebygget i sikkerhetsrådets resolusjon 1244⁵³

⁴⁹ Etter det opplyste skal de få to pakker med mat og annet to ganger i året, men dette holder bare til 15 dagers forbruk.

⁵⁰ Ifølge opplysninger fra UNHCR og serbiske myndigheter skal det være mer enn 200 000 fordrevne fra Kosovo i Serbia. Flertallet av disse er etniske serbere.

⁵¹ Totalt har det returnert 7930 serbere: 2000: 1 826, 2001:679, 2002:966, 2003:1 550, 2004:818, 2005:750, 2006:615. Alle tallene er fra UNHCR.

⁵² UN (1998, 11. februar). *Guiding Principles on Internal Displacement. Document. E/CN.4/1998/58/add.2, 17 April 1998*. New York: UN. Tilgjengelig fra

samt i lokal, regional og internasjonal lov (OSCE 2008d). Det er blitt etablert en egen avdeling i politiet for å overvåke arbeidet med politienhetene som arbeider i forhold til de ulike minoritetsgruppene, Lokale offentlige sikkerhetskomitéer og kommunale sikkerhetsråd er ikke fullt ut operative i arbeidet med å identifisere og arbeide med sikkerhetsforhold (OSCE 2009, s. 16).

Retur til Kosovo er imidlertid også knyttet til områdets sosioøkonomiske forhold. Lederen for HLCs Kosovokontor hadde hørt flere kosovoserbere bosatt i Serbia gi uttrykk for at de ikke behøvde et hus i Kosovo, og returnere dit, dersom de ikke hadde et arbeid der (intervju i Prishtinë/Priština, 17. oktober 2008).

Det er Landinfos erfaring at det i praksis ofte er vanskelig å få returnert større grupper kosovoserbere til enkeltområder. Det er videre også eksempel på at det bare er en representant for familien som oppholder seg i familiens bolig i Kosovo, mens den øvrige familie fortsatt er bosatt i Serbia.

<http://www1.umn.edu/humanrts/instate/GuidingPrinciplesonInternalDisplacement.htm> [lastet ned 12. oktober 2010]

⁵³ Denne resolusjonen ble vedtatt 10. juni 1999 og dannet grunnlaget for FNs administrasjon av Kosovo, og utplasseringen av den NATO-ledede internasjonale stryken Kosovo Force (KFOR).

12. REFERANSER

Skriftlige kilder:

- Balkan Insight (2009a, 15. januar). North Kosovo Violence “Crime-linked” – EULEX. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://balkaninsight.com/en/main/news/15992> [lastet ned 20. august 2010]
- Balkan Insight (2009b, 7. januar). Violence continues in Kosovo’s flashpoint. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/main/news/15875/> [lastet ned 20. august 2010]
- Balkan Insight (2010, 31. mai) Protesters clash during Mitrovica election. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/main/news/28491/> [lastet ned 20. august 2010]
- B92 (2008a, 13. oktober). B92 looks at life in K.Serb enclaves. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/society-article.php?yyyy=2008&mm=10&dd=13&nav_id=54203 [lastet ned 12. oktober 2010]
- B92 (2008b, 25. november). Financial Abuse haunts Kosovo Ministry. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/crimes-article.php?yyyy=2008&mm=11&dd=25&nav_id=55275 [lastet ned 12. oktober 2010]
- B92 (2010, 31. mai). Results announced for northern Kosovo vote. *B92*. Tilgjengelig fra http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2010&mm=05&dd=31&nav_id=67484 [lastet ned 12. oktober 2010]
- Collaku, Petrit (2010, 18. august). Bonus Cuts Angers Kosovo Serbs. *Balkan Insight*. Tilgjengelig fra <http://www.balkaninsight.com/en/main/news/30020/> [lastet ned 20. august 2010]
- [Criminal Code of Kosovo] (2003, 6. juli) *UNMIK regulation 25/2003 Provisional Criminal Code of Kosovo jf. Law No. 03/L-002 On supplementation and amendment of the Provisional Criminal Code of Kosovo*. Pristina: Assembly of Kosovo. Tilgjengelig fra http://www.unmikonline.org/regulations/2003/RE2003_25_criminal_code.pdf og http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L-002_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- ESI, dvs.European Stability Initiative (2004, juni). *The Lausanne Principle – Multiethnicity, Territory and the Future of Kosovo’s Serbs*. Berlin: ESI. Tilgjengelig fra http://www.esiweb.org/pdf/esi_document_id_53.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]

- EULEX, dvs. European Union Rule of Law Mission (u.å.). *Police*. Pristina: EULEX. Tilgjengelig fra <http://www.eulex-kosovo.eu/en/police/> [lastet ned 12. oktober 2010]
- Council of Europe (2010, 7 juni). *The Situation in Kosovo and the role of the Council of Europe*. Strasbourg: Council of Europe. Tilgjengelig fra http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc10/EDOC12281.htm#P22_339 [lastet ned 12. oktober 2010]
- European Commission (2008, 5. november). *Kosovo 2008 Progress Report*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key_documents/reports_nov_2008/kosovo_progress_report_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- European Commission (2009, 14. oktober). *Kosovo 2009 Progress Report*. Brussels: European Commission. Tilgjengelig fra http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- Helsinki Committee for Human Rights in Serbia (2008, september). *Forgotten World – Kosovo Enclaves*. Belgrade: Helsinki Committee. Tilgjengelig fra <http://www.helsinki.org.rs/doc/HC%20Report%20KOSOVA%20Enclaves.pdf> [lastet ned 12. oktober 2010]
- HLC, dvs. Humanitarian Law Center (2008a). *Ethnic Communities in Kosovo 2007 and 2008*. Pristina: Humanitarian Law Center. Tilgjengelig fra <http://www.hlc-rdc.org/FHPKosovo/ETNICKE-MANJINE/1466.en.html> [lastet ned 12. oktober 2010]
- HLC (2008b). *The Beginning of Implementation of the Law on the Promotion and Protection of Rights of Communities and Their Members in the Republic of Kosovo*. Pristina: Humanitarian Law Center. Tilgjengelig fra http://www.hlc-rdc.org/uploads/editor/Mitrovica_knj_%20blok.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2009, 14. januar). *World Report 2009*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2009/01/14/world-report-2009> [lastet ned 12. oktober 2010]
- International Crisis Group (2005, 13. september). *Bridging Kosovo's Mitrovica Divide*. Brussels: International Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/165-bridging-kosovos-mitrovica-divide.aspx> [lastet ned 12. oktober 2010]
- International Crisis Group (2008a, 18. mars) *Kosovo's First Month*. Brussels: International Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/b47-kosovos-first-month.aspx> [lastet ned 12. oktober 2010]
- International Crisis Group (2008b, 25. september). *Kosovo's Fragile Transition*. Brussels: International Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/196-kosovos-fragile-transition.aspx> [lastet ned 12. oktober 2010]

- International Crisis Group (2009, 12. mai). *Serb Integration in Kosovo: Taking the Plunge*. Brussels: International Crisis Group. Tilgjengelig fra [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2009.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/PSLG-7RYJUY-full_report.pdf/\\$File/full_report.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2009.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/PSLG-7RYJUY-full_report.pdf/$File/full_report.pdf) [lastet ned 12. oktober 2010]
- International Crisis Group (2010a, 19. mai). *The Rule of Law in Independent Kosovo*. Brussels: International Crisis Group. Tilgjengelig fra [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2010.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/V DUX-85LKJP-full_report.pdf/\\$File/full_report.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2010.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/V DUX-85LKJP-full_report.pdf/$File/full_report.pdf) [lastet ned 12. oktober 2010]
- International Crisis Group (2010b, 26. august). *Kosovo and Serbia after the ICJ opinion*. Brussels: International Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/kosovo/206-kosovo-and-serbia-after-the-icj-opinion.aspx> [lastet ned 12. oktober 2010]
- IDMC, dvs International Displacement Monitoring Centre (2009, 29. desember). *SERBIA: IDPS still seeking housing solutions and documentation to access their rights. A profile of the internal displacement situation*. Geneve: IDMC. Tilgjengelig fra [http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/A6DD714093C53267C125769B0046E0BA/\\$file/Serbia+-+December+2009.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/A6DD714093C53267C125769B0046E0BA/$file/Serbia+-+December+2009.pdf) [lastet ned 12. oktober 2010]
- KFOR, dvs. Kosovo Force (u.å.). *Kosovo Troops*. Tilgjengelig fra KFOR: <http://www.nato.int/kfor/>. [lastet ned 12. oktober 2010]
- KIPRED, dvs. Kosovar Institute for Policy Research and Development (2010, februar). Pristina: KIPRED. Tilgjengelig fra http://www.kipred.net/web/upload/Decentralization_in_Kosovo_I.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- KP (2008, oktober). *Freedom of Movement Assessment Republic of Kosovo*. Pristina: KP.

Mottatt under møte med KP Pristina i oktober 2008.

- Mønnesland, S. (2006). *Før Jugoslavia og etter*. Oslo: Syppress forlag
- New Kosovo Report (2008, 2. september). *Kosovo Murder Rate below EU level*. Pristina: New Kosovo Report. Tilgjengelig fra <http://www.newkosovareport.com/200809021185/Society/Kosovo-murder-rate-below-EU-level.html> [lastet ned 12. oktober 2010]
- Ombudsperson Institution Republic of Kosovo (2008, 21. juli). *Eight Annual Report 2007-2008*. Pristina: Ombudsperson Institution. Tilgjengelig fra <http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/EIGHT%20ANNUAL%20REPORT%202007-2008.doc> [lastet ned 12. oktober 2010]
- Ombudsperson Institution Republic of Kosovo (2010, juni). *Ninth Annual Report 2008-2009*. Pristina: Ombudsperson Institution. Tilgjengelig fra <http://www.ombudspersonkosovo.org/?id=2,e,74> [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE, dvs. Organization for Security and Cooperation in Europe, Mission in Kosovo (2003, oktober). *Parallel Structures in Kosovo*. Pristina: OSCE.

Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2003/10/698_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]

- OSCE Mission in Kosovo (2006). *Municipal profiles 2006*. Pristina: OSCE.
[Profilene er ikke lenger tilgjengelige på Internett]
- OSCE Mission in Kosovo (2007a, august). *Humanitarian Minority Bus Transportation in Kosovo after Transfer to Provisional Institutions of Self-Government Findings of a Monitoring Exercise Report No. 3* Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2007/07/25634_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2007b, mars). *Parallel Structures in Kosovo 2006-2007*. Pristina: OSCE. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2007/04/23925_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2008a, desember). *Different Communities Before the Kosovo Justice System*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2008/12/35302_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2008b, juli). *Four Years Later. Follow up of March 2004 Riots Cases before the Kosovo Criminal Justice System*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2008/07/32022_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2008c, juni). *Humanitarian Bus Transportation in Kosovo after Transfer to Kosovo Institutions Monitoring Finding*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2008/07/32250_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2008d, september). *Human Rights, Ethnic Relations and Democracy in Kosovo*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2008/09/32879_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2008e). *Municipal profiles 2008*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/kosovo/13982.html> [lastet ned 12. oktober 2010]
- OSCE Mission in Kosovo (2009, desember) *Communities Rights Assessment Report*. Pristina: OSCE. Tilgjengelig fra http://www.osce.org/documents/mik/2009/12/41986_en.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- Southeast European Times (2008, 15. april). Serbia Ignores UN objections to holding local elections in Kosovo. *Southeast European Times*. Tilgjengelig fra http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/04/15/feature-01 [lastet ned 12. oktober 2010]
- Southeast European Times (2010, 6 august). Kosovo Police to protect Gracanica Monastery. *Southeast European Times*. Tilgjengelig fra

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/newsbriefs/setimes/newsbriefs/2010/08/06/nb-02 [lastet ned 12. oktober 2010]

- UNDP, dvs. United Nation Development Programme (2010, mai). *Early Warning Report 28 May 2010*. New York: UNDP. Tilgjengelig fra http://www.ks.undp.org/repository/docs/English_EWS.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- UNHCR. *Monthly returns by community of returns to Kosovo in 2010*.
Statistikk mottatt fra UNHCR i Kosovo. Ikke tilgjengelig på Internett.
- UNHCR (2009, 9.november). *UNHCR's Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Individuals from Kosovo*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4af842462.html> [lastet ned 12. oktober 2010]
- UNODC, dvs. United Nations Office on Drugs and Crime (2008, mars). *Crime and its Impact on the Balkans*. New York: UNODC. Tilgjengelig fra http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Balkan_study.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- UN Security Council (2008a). *Letter dated 19 April 2010 from the Secretary-General addressed to the Security Council – Monthly report on the operations of the Kosovo Force (KFOR), covering the period 1 October to 31 December 2010 (S/2010/197)*. New York: UN SC. Tilgjengelig via <http://www.reliefweb.int/rw/rwb.nsf/db900sid/EGUA-854QJU?OpenDocument&rc=4&cc=srb> [lastet ned 12. oktober 2010]
- UN Security Council (2010a, 6. april). *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. S/2010/169*. New York: UN SC. Tilgjengelig fra [http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2010.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/EGUA-84PQGW-full_report.pdf/\\$File/full_report.pdf](http://www.reliefweb.int/rw/RWFiles2010.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/EGUA-84PQGW-full_report.pdf/$File/full_report.pdf) [lastet ned 12. oktober 2010]
- UN Security Council (2010b, 29.juli). *Report of the Secretary-General on the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo. S/2010/401*. New York: UN SC. Tilgjengelig fra http://www.ecoi.net/file_upload/470_1280993225_n1046408.pdf [lastet ned 12. oktober 2010]
- U.S. Department of State (2010, 11. mars). *2009 Human Rights Report: Kosovo*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/eur/136039.htm> [lastet ned 12. oktober 2010]

Muntlige kilder:

- Blakau, Bekim, leder for Humanitarian Law Center. Intervju i Prishtinë/Priština 17. oktober 2008.
- Gashi, Krenar, redaktør, BIRN, dvs. Balkan Investigative Reporting Network. Intervju i Prishtinë/Priština 14. oktober 2008.
- Internasjonale sentralt plasserte observatører som ikke ønsker å bli sitert offentlig, intervjuer i oktober 2008 og oktober 2009.
- Ivanovic, Dragan, stasjonssjef politistasjonen i Brezovica/Brezovicë. Intervju 14. oktober 2009.
- Koordineringssenteret for Kosovo (Coordination Center for Kosovo CCK). Intervju i Gračanica/Graçanicë 15. oktober 2008. Ansatte ønsket ikke å bli sitert med navn
- Kryeziu, Rame, Deputy Police Commander. Intervju i Gračanica/Graçanicë 15. oktober 2008.
- Lokal politisk observatør som ikke ønsker å bli sitert offentlig, intervju oktober 2008.
- Serbiske politikere som ikke ønsker å bli sitert offentlig, intervju oktober 2008.
- Serbisk NGO som ikke ønsker å bli sitert offentlig, intervju oktober 2008.
- UNDP, ved Mytaher Haskuka. Intervju i Prishtinë/Priština 14. oktober 2008
- UNHCR Pristina. E-post 14. mai 2010.

13. VEDLEGG

13.1 ETNISK FORDELING FOLKETELLING 1991 ⁵⁴

HCIC KOSOVO Humanitarian Community Information Centre
 Pristina, Kosovo - 10 February 2000
 Sources: NIMA, Yugoslav Institute of Statistics, UNHCR

⁵⁴ Kartet er hentet fra Humanitarian Community Information Center.

13.2 NORD-KOSOVO⁵⁵

⁵⁵ Kartet er hentet fra Humanitarian Community Information Center.

13.3 MITROVICA/MITROVICĚ⁵⁶

⁵⁶ Kartet er hentet fra Humanitarian Community Information Center.